

Inspiració / Divinitat (XIII)

La flauta màgica: una òpera iniciàtica

Die Zauberflöte (*La flauta màgica*) de W. A. Mozart (1756-1791) no és una òpera més en la història d'aquest gènere de la música occidental. I ja no tan sols pel fet que aquesta va ser composta en el darrer i fructífer any de la vida del geni de Salzburg sinó perquè aquesta, potser com cap altra obra, mostra i assenjala l'estret lligam de la personalitat mozartiana amb la francmaçoneria. En efecte, des del 14 de desembre de 1784, Mozart havia estat admès a la lògia vienesa Zur Wohltätigkeit (Beneficència) com a «aprenent» i, en els arxius de l'esmentada lògia, el 22 d'abril de 1785 ja apareix com a «Mestre Maçó».

No entrarem a fons, ara i aquí, en totes les implicacions i conseqüències que va suposar per a Mozart formar part d'aquesta organització que tants rius de tinta i literatura ha fet córrer al llarg de la història i que, a judici dels especialistes, té uns orígens que cal remuntar fins als constructors religiosos de grans edificis del segle XIII, organitzats en forma de gremis o germandats. D'aquests orígens, anomenem-los operatius, es va anar evolucionant a *construccions* més especulatives. Precisament, al segle XVIII, van començar a aparèixer diferents lògies l'objectiu de les quals era el diàleg lliure sobre idees i doctrines que, malgrat la seva diversitat i procedència, compartien ideals comuns com ara la finalitat de l'ésser humà i la humanitat en la seva perfecció, els principis humanistes de la «llibertat, igualtat i fraternitat», l'educació a través dels principis de les eines de la construcció...

A judici dels especialistes mozartians són diferents les obres de Mozart que cal relacionar amb la francmaçoneria. Més enllà de les peces que es vinculen directament amb els oficis o rituals de l'organització (pensem en la cantata *Die Maurerfreude*, KV 471 o la *Maurerische Trauermusik*, KV 477/479a, de 1785), sembla que Mozart no es va poder deslligar, en els nivells simbòlic i arquetípic, de la seva adscripció francmaçona i, així, s'ha analitzat amb insistència l'ús de les tonalitats de Mi bemoll Major o do

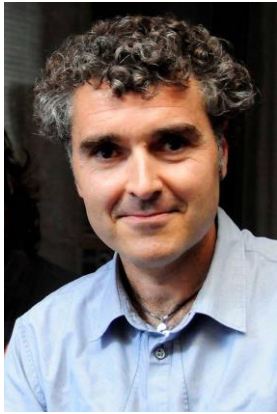
menor a partir dels seus anys de filiació maçònica, perquè aquestes estan vinculades amb el número tres (tres bemolls a l'armadura de la partitura). Tanmateix, hi ha qui no s'ha pogut estar de veure evocacions francmaçones al *Rèquiem en re menor KV 626* –l'obra de la darrera sessió– o a *La Clemenza di Tito*. I, evidentment, a *La flauta màgica*.

Estrenada al Theater auf der Wieden de Viena el 30 de setembre de 1791, es tracta d'un *Singspiel*, un gènere que bé podríem considerar com pròxim a l'òpera còmica alemanya o, més pròxim a les nostres latituds, al que vindria a ser la sarsuela.

Compost en base a un llibret d'Emanuel Schikaneder (1751-1812), company de lògia de Mozart, el cert és que, en aquest *Singspiel*, es mostra nítidament la voluntat d'anar molt més enllà de la creació d'una simple «comèdia» per avançar vers alguna cosa més. Si bé alguns hermeneutes han seguit insistint que, en realitat, es tracta d'un simple conte de fades, el cert és que tota l'obra és plena d'elements i referències a la francmaçoneria. I, fins i tot, per a alguns és una guia d'iniciació a aquesta que, tanmateix, ja se'ns anuncia en l'*Ouverture* (escrita en forma d'«obertura a la francesa» i, com no podia ser d'una altra manera, en la tonalitat *francmaçònica* de Mi bemoll Major) i en l'aparició de tres acords que alguns veuen com un senyal de «bateria maçònica». De la mà d'una música sublim, plena d'elements de la música popular de l'època, Mozart ens convida a descobrir, precisament, l'aprenentatge de l'ésser humà per a assolir un nivell més gran de perfeccionament amb la seva corresponent dosi de moralitat, saviesa, amor i bondat. En aquest aprenentatge, però, ens trobarem amb la lluita de la dualitat de la nostra consciència: llum/foscor; bé/mal; raó/superstició.

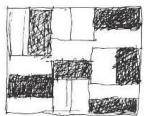
Considerada com la primera òpera alemanya, certament, aquesta es pot veure com una òpera iniciàtica de Mozart i la primera d'una tipologia de representació operística que Richard Wagner (1813-1883) va portar fins a les seves últimes conseqüències al seu festival escènic sagrat *Parsifal* (1882).

Oriol Pérez Treviño



Oriol Pérez i Treviño
(Manresa, 1972). Musicòleg i
assagista. En l'actualitat és
conseller editorial de la
Revista 440 i crític musical
d'*El Punt Avui*. Des de l'any
2015 imparteix, dins de les
activitats de l'Institut Art i
Espiritualitat Sean Scully, el
cicle *Inspiració / Divinitat*

amb el qual pretén vincular obres i compositors
canònics de la música clàssica occidental amb la
divinitat i/o la seva experiència.



SANTACECÍLIA
DE MONTSERRAT
INSTITUT ART I
ESPIRITUALITAT
SEAN SCULLY



FUNDACIÓ ABADIA DE MONTSERRAT, 2025

Institut Art i Espiritualitat Sean Scully

AUDICIÓ COMENTADA

Mozart

La flauta màgica

Oriol Pérez Treviño

14 de juny de 2019, 16h
Santa Cecília de Montserrat

Karl Friedrich Schinkel, 1815